MUQIMIY SATIRASINING BUGUNGI JAMIYAT UCHUN DOLZARBLIGI

Shoyimova Sevinch Kamol qizi

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti

“Buxgalteriya hisobi” fakulteti talabasi.

Ilmiy rahbar: Phd professor. Axmedov Xasan Ruzibayevich

Annotatsiya: Ushbu maqolada XIX asr o‘zbek mumtoz adabiyotining yirik vakili bo‘lgan Muqimiy satirasining mazmun-mohiyati hamda uning bugungi jamiyat hayotidagi ahamiyati tahlil qilinadi. Adib asarlarida ijtimoiy adolatsizlik, mansabparastlik, jaholat, ikkiyuzlamachilik va ma’naviy tanazzul masalalari keskin hajv orqali ochib berilgan. Maqolada Muqimiy satirasining badiiy xususiyatlari, kulgi orqali tanqid qilish uslubi, xalqparvarlik ruhining bugungi davr bilan uyg‘un jihatlari ilmiy asosda yoritiladi. Shuningdek, satiraning zamonaviy jamiyatdagi tarbiyaviy, ma’naviy va ijtimoiy ahamiyati ochib beriladi.

Kalit so'zlar: satira, hajviyot, ijtimoiy tanqid, adolat, jamiyat, ma’naviyat, kulgi estetikasi, xalq hayoti.

Abstract: This article analyzes the relevance of the satire of the prominent Uzbek classical poet Muqimiy for modern society. The writer sharply criticized social injustice, hypocrisy, ignorance, corruption, and moral decline through humor and satire. The study examines artistic features of Muqimiy’s satire, his method of social criticism through laughter, and the humanistic ideas reflected in his works. The article also highlights the educational, moral, and social importance of satire in contemporary society.

Keywords: satire, social criticism, humor, morality, society, artistic expression, enlightenment, literature.

Аннотатсия: В данной статье рассматривается актуальность сатиры выдающегося представителя узбекской классической литературы Мукими для современного общества. В его произведениях посредством сатиры раскрываются социальная несправедливость, лицемерие, невежество и моральный упадок общества. В работе анализируются художественные особенности сатиры поэта, её воспитательное значение и роль в формировании общественного сознания. Особое внимание уделяется значению сатирического наследия Мукими в условиях современного мира.

Ключевые слова: сатира, социальная критика, общество, мораль, юмор, художественное мастерство, литература.

KIRISH

Muqimiy o‘zbek mumtoz adabiyotida satira janrini yangi bosqichga olib chiqqan ijodkorlardan biri hisoblanadi. O‘zbek adabiyotida satira nafaqat kulgi vositasi, balki jamiyatdagi ijtimoiy illatlarni fosh etuvchi kuchli ma’naviy qurol sifatida shakllangan. XIX asr oxiri va XX asr boshlarida yashab ijod qilgan Muqimiy o‘z satirik asarlari orqali xalq hayoti, adolatsizlik, nodonlik, mansabparastlik va ma’naviy tanazzulni keskin tanqid qilgan.

Shoir ijodining muhim jihati shundaki, u tanqidni nafrat orqali emas, balki kulgi, kinoya va hajv vositasida ifodalaydi. Muqimiy satirasida kulgi tarbiyaviy ahamiyat kasb etib, insonni o‘z kamchiliklarini anglashga undaydi. Shu sababli uning hajviy asarlari nafaqat badiiy-estetik, balki ma’naviy-ma’rifiy ahamiyatga ham ega.

Bugungi globallashuv, texnologik taraqqiyot va tezkor axborot almashinuvi davrida ham Muqimiy satirasi o‘z dolzarbligini yo‘qotmagan. Aksincha, zamonaviy

jamiyatdagi korrupsiya, soxta obro‘, ma’naviy qadriyatlarning susayishi kabi muammolarni tushunishda shoir ijodi muhim ijtimoiy mezon sifatida namoyon bo‘lmoqda. Mazkur tadqiqotning asosiy maqsadi Muqimiy satirasining badiiy-estetik xususiyatlarini, ijtimoiy tanqid mohiyatini hamda uning bugungi jamiyat bilan uyg‘unligini ilmiy jihatdan tahlil qilishdan iborat.

ADABIYOTLAR SHARHI:

Muqimiy ijodi o‘zbek adabiyotshunosligida ko‘plab olimlar tomonidan tadqiq qilingan. Adabiyotshunoslar shoir satirasining badiiy-estetik mohiyati, xalqchillik ruhiyati va ijtimoiy tanqid yo‘nalishlariga alohida e’tibor qaratganlar.

Tarixiy-adabiy tadqiqotlarda Muqimiy ijodi XIX asr Turkiston ijtimoiy muhiti bilan bog‘liq holda tahlil qilinadi. Olimlar uning satirasini mustamlaka davridagi ijtimoiy qarama-qarshiliklarning badiiy ifodasi sifatida baholaydilar.

Badiiy-estetik yondashuvlarda esa Muqimiy satirasining asosiy xususiyatlari sifatida xalq tiliga yaqinlik, obrazlilik, kinoya va istehzo vositalaridan foydalanish alohida ta’kidlanadi. Tadqiqotchilar shoirning kulgi orqali tanqid qilish uslubini o‘zbek satirik adabiyotining muhim bosqichi sifatida e’tirof etadilar.

Ma’naviy-ma’rifiy talqinlarda Muqimiy satirasi ma’rifatparvarlik g‘oyalari bilan bog‘liq holda o‘rganiladi. Shoir jamiyatni o‘zgartirishning asosiy yo‘li sifatida inson tafakkurini uyg‘otish va ma’naviy poklanishni ilgari surgan.

Zamonaviy tadqiqotlarda esa Muqimiy satirasi media hajviyoti, ijtimoiy tanqid madaniyati va jamoatchilik fikrini shakllantirish jarayonlari bilan bog‘liq tarzda tahlil qilinmoqda.

TADQIQOTLAR METADOLOGIYASI:

Mazkur tadqiqotni amalga oshirish jarayonida bir nechta ilmiy metodlardan foydalanildi. Tarixiy-qiyosiy metod yordamida Muqimiy yashagan davr ijtimoiy muhiti bugungi jamiyat bilan taqqoslandi va satiraning dolzarbligi aniqlandi.

Matn tahlili metodida shoirning satirik asarlari mazmuniy va badiiy jihatdan o‘rganildi. Xususan, hajviy obrazlar tizimi, kulgi estetikasi va ijtimoiy tanqid shakllari tahlil qilindi.

Sotsiologik yondashuv orqali satiraning jamiyat ongiga ta’siri nazariy jihatdan baholandi. Shuningdek, interdisiplinar metod asosida adabiyotshunoslik, falsafa, sotsiologiya va madaniyatshunoslik yondashuvlari uyg‘unlashtirildi.

Ushbu metodologiya Muqimiy satirasining nafaqat adabiy hodisa, balki ijtimoiy va ma’naviy fenomen sifatidagi ahamiyatini ochib berishga xizmat qildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Tadqiqot natijalari Muqimiy satirasining bugungi jamiyat uchun dolzarb ekanligini ko‘rsatdi. Avvalo, shoir tanqid qilgan mansabparastlik, jaholat, boylikka mukkasidan ketish va soxta obro‘ kabi illatlar zamonaviy jamiyatda ham turli shakllarda saqlanib qolganligi aniqlandi.

Shuningdek, satiraning tarbiyaviy ta’siri muhim natijalardan biri sifatida qayd etildi. Tahlillar shuni ko‘rsatdiki, hajv va kulgi orqali berilgan tanqid insonni o‘z ustida ishlashga undaydi hamda jamiyatdagi kamchiliklarni chuqurroq anglashga yordam beradi. Muqimiy kulgini o‘ziga xos ijtimoiy terapiya vositasi sifatida qo‘llagan.

Zamonaviy media va axborot makonida blogerlar, komedik chiqishlar hamda satirik videolar Muqimiy an’analarining yangi shakllari sifatida namoyon bo‘layotgani kuzatildi. Biroq bugungi satirada ma’naviy-ma’rifiy maqsad ayrim hollarda ikkinchi darajaga tushib qolayotgani ham aniqlandi. Muqimiy satirasida esa ma’naviy tarbiya doimo ustuvor ahamiyat kasb etgan.

Natijalar shuni ko‘rsatdiki, satira jamiyat rivojining muhim indikatorlaridan biri hisoblanadi. O‘zini tanqid qila oladigan jamiyat rivojlanishga moyil bo‘ladi. Shu jihatdan Muqimiy satirasining dolzarbligi demokratik tafakkur va erkin ijtimoiy fikr bilan bevosita bog‘liqdir.

XULOSA

Muqimiy satirasi tarixiy hodisa sifatida emas, balki doimiy ijtimoiy va ma’naviy hodisa sifatida namoyon bo‘ladi. Shoir tanqid qilgan muammolar bugungi jamiyatda ham mavjudligi uning ijodining umrboqiyligini ta’minlaydi. Muqimiy hajviyotining asosiy kuchi xalqchil ruh, hayotiy realizm va universal muammolarni yoritishidadir. Shoir insonni kulgi orqali tarbiyalash g‘oyasini ilgari surib, satirani ma’naviy uyg‘onish vositasiga aylantirgan. Bugungi internet va ijtimoiy tarmoqlar davrida satira yangi shakllarda rivojlanayotgan bo‘lsa-da, Muqimiy satirasidagi ma’naviy chuqurlik va tarbiyaviy maqsad zamonaviy hajv san’ati uchun metodologik asos bo‘lib xizmat qilishi mumkin.

Tadqiqot natijalariga ko‘ra, Muqimiy satirasi bugungi jamiyat uchun muhim ma’naviy meros hisoblanadi. Shoir hajv orqali jamiyatdagi illatlarni ochib berib, insonni o‘z ustida ishlashga va ma’naviy poklanishga chorlagan. Texnologiyalar va zamon o‘zgargan bo‘lsa-da, insoniy muammolar mohiyatan saqlanib qolmoqda. Shu sababli Muqimiy satirasi bugungi kunda ham ijtimoiy ongni uyg‘otuvchi, adolat va haqiqatni targ‘ib qiluvchi kuchli badiiy vosita sifatida ahamiyat kasb etadi. Muqimiy ijodi kulgi ortidagi haqiqat, hajv ortidagi tarbiya va satira ortidagi ma’naviy uyg‘onish timsolidir.

FOYDALANGAN ADABIYOTLAR:

1. Muqimiy. *Tanlangan asarlar*. Toshkent: G‘afur G‘ulom nomidagi nashriyot.
2. Karimov, N. *O‘zbek adabiyoti tarixi*. Toshkent.
3. Qosimov, B. *XIX asr o‘zbek adabiyoti*. Toshkent.
4. Erkin Vohidov. *Adabiyot – ma’naviyat ko‘zgusi*.
5. Yo‘ldoshev, Q. *Adabiyotshunoslik asoslari.*
6. Rasulov, A. *O‘zbek mumtoz adabiyoti tadqiqotlari*.
7. Abdurauf Fitrat. *Adabiyot qoidalari*.
8. Abdurahmonov, G. *O‘zbek satira va hajviyoti tarixi*.
9. Saidov, X. *Adabiyot nazariyasi*.
10. Sharipov, R. *Badiiy tafakkur va jamiyat*.